

Triyaj Uygulamalarında Etik İkilemler

Prof. Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ

Sunumun içeriđi

Genel tıp etiği

Etik ikilem

Afet triyajında etik ikilemler

Öneriler

Genel tıp etiği

Tıbbi etik, seçim yapmayı gerekli kılan durumlarda sağlık profesyonellerinin tutum ve davranışını belirleyecek ilkeleri irdeleyen kuramsal bir disiplin olarak tanımlanmaktadır.

Tıp alanında benimsenen temel etik ilkeler;

- Özerkliğe saygı
- Yararlılık
- Zarar vermeme
- Adalet

Tıbbi eylemler gerçekleştirilirken mümkün olduğunca fazla etik ilkeye uyulmalıdır.

Etik ikilem

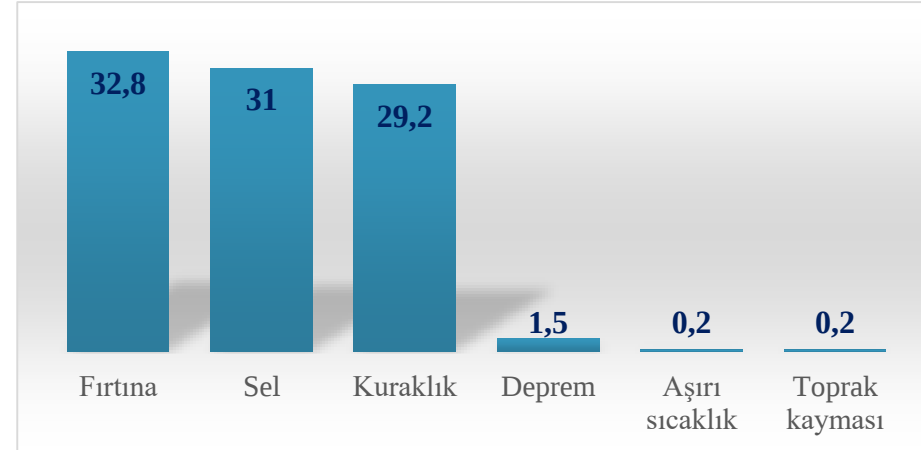
Etik ikilem iki olası seçenek arasındaki karar verme sürecinde, her iki seçeneğin de etik açıdan tam anlamıyla kabul edilebilir olmaması durumudur

Afetler

Afetler yerel müdahale kapasitesini aşan, dış yardım için ulusal veya uluslararası düzeyde bir talep gerektiren, büyük hasara, yıkıma ve insanların acı çekmesine neden olan beklenmedik ve genellikle ani gelişen olaylardır.

2019 yılında 290 büyük doğal afet meydana gelmiştir. Bu afetlerde 90.64 milyon kişi etkilenmiş, 11.694 kişi yaşamını yitirmiş ve 12.206 kişi yaralanmıştır.

Dünya genelinde 2019 yılında meydana gelen doğal afetler ve ölü sayısı (milyon)

Afet triyajı

Afet durumlarında yaralı/hasta sayısının çokluğu nedeniyle acil müdahale gereksinimi var olan tıbbi müdahale kapasitesini aşabilir.

Yetersiz ekipman ve transport kapasitesine sahip sınırlı sayıda kalifiye tıbbi müdahale görevlisinin aynı anda tüm hasta/yaralı ihtiyaçlarına cevap vermesi mümkün değildir.

Bu nedenle olay yerindeki her hasta/yaralının saha tedavisi, tahliye ya da nakil için öncelik sırası belirlenmelidir.

Afet triyaji

Afet Triyajı, olay yerindeki tüm hasta/yaralıların en iyi tedavi ve bakımı alabilmesi amacıyla hastalık/yaralanmanın ciddiyet derecesine, tıbbi müdahale kaynakları ve nakil olanaklarına göre seçilmesi ve sınıflandırılması işlemidir.

Triyaj uygulamalarının etik temelleri

Tüm tıbbi uygulamalarda olduğu gibi afet triyajı da etik bir temele dayanmalıdır. Afet triyajında etik karar vermenin esasını oluşturan bileşenler şunlardır:

- Adalet: Aynı gereksinimlere sahip tüm hasta/yaralılar arasında adalet sağlanmalıdır
- Bakım yükümlülüğü: Sağlık çalışanlarının, hasta/yaralılara ellerinden geldikçe en iyi bakımı verme görevi vardır.
- Kaynak yönetimi: Mevcut kaynaklarla en fazla sayıda hasta için en iyi sonucu elde etmeye çalışmak bir yükümlülüktür.

(son madde, sadece "çok sayıda kişiyi kurtarmak" anlamına gelmez çünkü rahat bir ölüm de iyi bir sonuç olabilir ve bu sonucu elde edebilmek için de kaynak kullanılabilir)

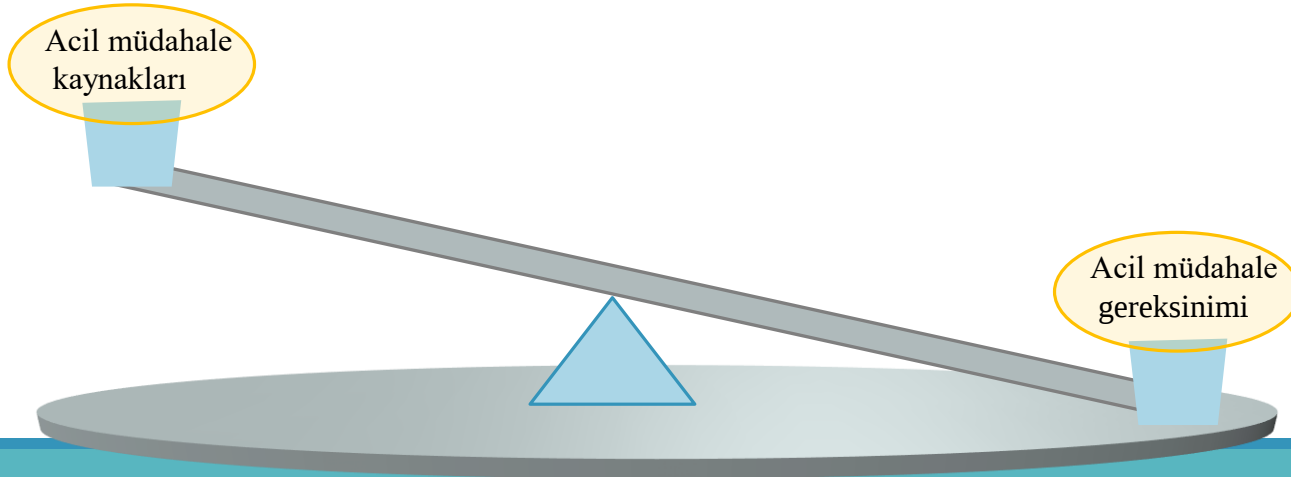
Triyaj uygulamalarının etik temelleri

- Şeffaflık: Triyaj kararlarında zor olsa da, süreç ve kriterler olabildiğince şeffaf olmalıdır.
- Tutarlılık: Triyaj işlemi, olay yerindeki herkese aynı şekilde uygulanmalıdır.
- Orantıllılık: Kaynak kısıtlamasının derecesi kaynaklara duyulan gereksinimle orantılı olmalıdır.
- Hesap verebilirlik: Triyaj görevlileri, kararlarını savunabilmeli ve onlara karşı sorumlu olmalıdır (Trijaj kararları belgelenmeli ve gerektiğinde incelenebilmelidir)

Afet triyajında etik ikilemler

Tüm genel tıp etiği kuralları, hastaların normal koşullar altında aldığı bireysel tedavi ve sağlık bakımı için söz konusudur. Ancak sağlık hizmeti sunucularının kapasitesi ve kaynakları ile hasta/yaralıların ihtiyaçları arasında akut ve öngörülemeyen bir dengesizliğin olduğu afetlerde, normal tedavi süreçleri yerine getirilemediği için bu etik kuralların uygulanması mümkün olamayabilmekte ve etik ikilemlerle karşılaşılabilir.

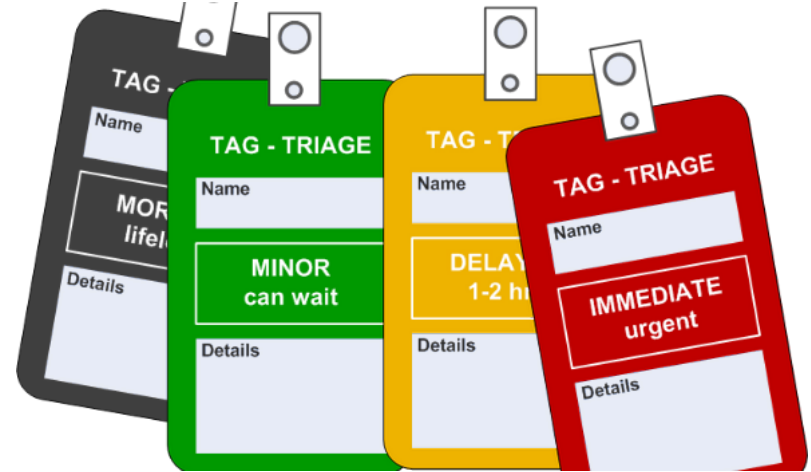
Afet triyajında etik ikilemler

Afet triyajında sıklıkla karşılaşılan etik ikilemler:

- Rutin durumlarda acil müdahale yapılacak olan tıbben ölmemiş kişilerin “ölü” kategorisine alınması ve acil tıbbi müdahale yapılmaması
- Bazı yaralıları öncelikle müdahale edebilmek için bazılarının uzun süre acil sağlık hizmeti ve hastaneye nakil için beklemek zorunda kalması
- Triaaj alanında triyaj ekibinin yakını ya da tanıdığının olması
- Triaaj alanında farklı dil, din ve ırka sahip bireylerin bulunması
- Afetlerde alan triyajının yapılmasında, yaralının triaj uygulamalarına ve acil müdahaleye rıza göstermemesi

Afet triyajında etik ikilemler

Afet durumunda müdahale ekiplerinin hangi triyaj sistemini (START, SAVE vs) kullanması gerektiği konusunda yasal belirsizliklerin olması, müdahale ekibinde etik ikilemler oluşturabilir.

Afet triyajında etik ikilemler

Afet koşulları altında, kaybedilme olasılığı büyük olan hastaların yeniden canlandırılmasıyla zaman kaybetmemek çok önemlidir, çünkü aynı zaman yaşama şansı daha yüksek olan vakalara tedavi sağlamak için kullanılabilir.

Dördüncü triyaj kategorisinde olanların triyaj süreci sürekli olmalıdır, bu gruptakiler sık sık yeniden değerlendirilmelidir. Çünkü hasta/yaralının durumunda değişiklikler olabilir, mevcut personel sayısında, malzeme miktarında ya da nakil kapasitesinde her an bir değişiklik meydana gelebilir.

Bireysel tıbbi kuralların ve standartların neredeyse her zaman sürdürülebildiği bir kaza durumunda hiçbir hasta dördüncü triyaj kategorisi olan “ölü” kategorisine alınmamalıdır.

Öneriler

Öneriler

- Trijaj görevlileri, bu konuda eğitim almış ve deneyimli sağlık çalışanları arasından seçilmelidir
- Hastane öncesi triyaj uygulamalarında kullanılacak triyaj protokolleri konusunda yasal düzenlemeler yapılmalı ve hastane öncesi acil sağlık çalışanları triyaj uygulamalarını bu protokollere göre gerçekleştirmeli
- Trijaj kararları kayıt altına alınmalı

Öneriler

- Her koşulda acil sağlık çalışanları etik ikilemlerin çözümü için yasal düzenlemeleri referans almalıdır
 - Ancak olağan dönemler için oluşturulan yasal düzenlemeler afet durumunun karmaşık sorunları için çoğu zaman çözüm sunmayabilir
 - Bazen de yasalar ikilem ve belirsizliklerin kaynağı olabilir. Yasalar, yönetmelik ve yönergeler birbiriyle çelişebilir. Mevzuattaki hüküm uygulandığında etik sorunlar ortaya çıkabilir.
 - Genel tıp etiği ilkeleri, evrensel geçerliliğe sahip olduğu için acil sağlık personelinin yaşadığı ikilemlerin çözümünde yol gösterici olabilir

Öneriler

- Afet triyajına yönelik etik ilkeler oluşturulmalı
- Oluşturulan etik ilkeler özel durumlar ve gebeler, çocuklar, anneler gibi özel gruplar için özel hükümler içermeli

Triyaj protokollerine ilişkin yasal düzenlemeler özellikle sınırlı kaynakların yönetimi ve resüsitasyon kısıtlaması konusundaki uygulamaları kapsamalıdır

TEŞEKKÜRLER

